

РЕЦЕНЗИЯ

на проф. д-р Цветан Илиев по процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.7 „Администрация и управление“, научна специалност (докторска програма) „Администрация и управление (Бизнес администрация)“.

Рецензията е изготвена в качеството ми на член на научно жури, определено със Заповед № 143 /04.07.2024 г. на Ректора на МВБУ – Ботевград, и отговаря на изискванията на чл. 10 ал. 1 от ЗРАСРБ и чл. 32 ал. 1 от Правилника за неговото приложение.

Кандидат по процедурата: Милка Христова Нанова

Тема на дисертационния труд: „РОЛЯТА НА КОМУНИКАЦИИТЕ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ“

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: Доц. д-р Дарян Бойков

I. Оценка на структурата на дисертационния труд

Представеният от докторант Милка Нанова дисертационен труд е в обем от 183 стандартни страници, в т. ч. 177 стр. основен текст и 6 стр. приложения. В структурно отношение е относително балансиран, като съдържанието е разпределено както следва: увод, изложение в три глави, заключение, библиография, списък на научните приноси и едно приложение. Дисертационният труд включва 25 таблици и 42 фигури. Библиографската справка обхваща 73 заглавия, от които 5 на български и 68 на английски език.

По отношение на структурата мога да кажа, че дисертационният труд има цялостен и завършен вид, съответстващ като реквизити на изискванията за подобна разработка.

II. Оценка на съдържанието на дисертационния труд

Прилагането на подходите, методите, принципите и инструментите на проектния мениджмънт при решаване на проблеми и постигане на цели на всяко ниво – лично, бизнес, обществено и международно, е безспорно. Затова считам, че изборът на докторант М. Нанова изследователски проблем е актуален. Още повече развитието на информационните и комуникационните технологии, превърнали се в белег на съвременното ни, предопределят необходимостта от изясняване на ролята и значението на комуникациите в проектните организации.

За **цел** на дисертационния труд докторантът определя: **изследване ролята на комуникациите и комуникационните процеси при управлението на проекти.**

За постигането на така определената цел на дисертационното изследване са разписани 4 задачи:

1. Поставяне на теоретична рамка и обзор в контекста на комуникациите при управлението на проекти;
2. Изследване в областта на управлението на комуникациите като ключова област при управлението на проекти;
3. Провеждане на емпирично изследване за определяне значимостта на комуникациите и тяхната роля при управлението на проекти;
4. Отправяне на насоки и препоръки за подобряване на комуникациите при управлението на проекти след отчитане на резултатите от проучването.

Формулираните задачи сичатм, че създават предпосатавка за постигане на горепосочената цел на дисертацията.

Предмет на изследването е управлението на комуникациите и комуникационните процеси при управлението на проекти, а негов **обект** – е комуникацията като област с ключова роля и значение за управлението на проекти, свързана с тяхното ефективно управление и цялостен успех.

Посочените цел, задачи, обект и предмет на дисертационния труд са добре синхронизирани и подпомагат доказването на авторовата **теза**, че на съвременния етап комуникациите и комуникационните процеси имат ключова роля при управлението на проекти. Ключовата им роля дава възможност да заемат основно място в управлението на проекти чрез комбинирането на различни комуникационни подходи и дейности, за да се постигнат набелязаните цели на проекта.

За доказването на така определената теза докторант Нанова е определила за изследване **три работни хипотези**:

1. За успешното управление на проекта са необходими комплекс от компетенции;

2. Липсата на компетенции на ръководителя е бариера за успешното управление на проекта;

3. За постигане на ефективност в управлението, проектният екип и заинтересованите страни също се нуждаят от определен набор от компетенции.

С оглед на посочените по-горе цел и задачи, докторантът определя **ограниченията на изследването** си в няколко направления:

1. Проучването няма претенции да обхваща всички аспекти на комуникациите при управлението на проекти, а само тези, които са значими за ефективността на комуникационните процеси, свързани с ефективното ръководство и успешно приложение на комуникационни техники и подходи;

2. Проучването не претендира за изчерпателност и по отношение на всички значими аспекти в управлението на проекти, вкл. управлението на проектни екипи и заинтересовани страни, както и етапи в управлението на проекта и неговите основни компоненти (обхват, график, бюджет, качество и т.н.), управление на риска и др.;

3. Проучването има претенции да опише и анализира (следователно, да даде препоръки за подобряване) само тази извадка (този тип респонденти), които са попаднали в изследването.

За постигането на целите, изпълнението на задачите и доказването на тезата си докторант М. Нанова използва две основни групи методи – научни (литературен обзор, синтез, анализ, сравнение, обобщение, индукция и дедукция) и емпирични (количествени и качествени).

ПЪРВА ГЛАВА. ТЕОРЕТИЧНА РАМКА И ОБЗОР В КОНТЕКСТА НА КОМУНИКАЦИИТЕ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ

От представеното в съдържанието ѝ първа глава мога да кажа, че има изцяло теоретичен характер. Тя поставя теоретичната рамка на дисертационното изследване. В нея се прави преглед на понятийния апарат на проектния мениджмънт и свързаните с него процеси по управление на комуникациите. Споделени са вижданията на редица чуждестранни автори по тези въпроси. Набелязани са концептуалната рамка за същността и ролята на комуникациите при управлението на проекти, както и подходите за ефективно управление на проекти. За целта докторантът базира своето изследване на такива комуникационни концепции като: теорията за груповото мислене, дифузионната теория, теорията за комуникационната адаптация, теорията за обработка на социална информация, теоретичната рамка на Джон Мънби (J. Munby), моделът на Канале – Суейн (Canale, Swain), моделът на Бахман – Палмър (Bachman, Palmer), модел на комуникационна компетентност при управлението на проекти и др.

Освен това са характеризирани ролята и значението на ръководителя на проекта при формирането на екипа и прилагането на определени методи и подходи за комуникация вътре в екипа, като организационна структура. По този начин докторант Нанова демонстрира, от една страна, че е запозната с теоретичния фундамент на проектния мениджмън. От друга страна, се откроява критичният ѝ поглед към позициите на различни автори по отношение на понятията проект, екип, комуникация и др. В тази връзка считам, че в съдържателно отношение тази глава стои добре като теоретична рамка на изследването. В края ѝ са направени някои по-важни заключения на основата на представеното в нея в съдържателен план.

ВТОРА ГЛАВА. УПРАВЛЕНИЕТО НА КОМУНИКАЦИИТЕ КАТО КЛЮЧОВА ОБЛАСТ НА ЗНАНИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ

В параграф 2.1. *„Ефективното управление на комуникациите при управлението на проекти“* е осветлен процесът на планиране на комуникациите в проекта, намиращ практически израз в разработването на комуникационен план на проекта. Изяснени са ролята и функциите на ръководителя на проектния екип относно разработването на комуникационния план.

Добро впечатление прави демонстрирането на възможности от страна на докторанта за визуално представяне на процеси и тяхното систематизиране чрез подходящ графичен инструментариум.

Като важен елемент от комуникационния план са разгледани различни модели за оценка на заинтересованите страни в проекта. Спрямо тях е извършен сравнителен анализ на предимствата и недостатъците им. На основата на резултатите от проведени изследвания от различни автори, докторант Нанова е представила схема на комуникационните инструменти, прилагани в проектна среда.

Друг важен аспект, разгледан от докторанта в този параграф, е разработването и прилагането на ефективна комуникационна технология. Тя включва методи за предаване на информация, комуникационни средства и комуникационни цели.

В параграф 2.2. *„Комуникации при управлението на международни проекти“* специално внимание е отделено на особеностите на процеса на управление на комуникациите при международни проекти. Сред тях докторант Нанова е поставила акцент върху межкултурните различия и виртуалните екипи. Както отбелязва тя на с. 91 *„... межкултурните различия оказват влияние върху начина, по който всеки член на екипа се включва във взаимодействие с други заинтересовани страни в проекта.“* Набелязани са някои по-важни инструменти, чрез които процесът на управление на комуникациите в такива условия би бил успешен. За целта са използвани като

доказателство за твърденията на докторанта резултатите от редица проучвания на чуждестранни автори.

Параграф 2.3. *„Комуникативни умения за постигане на ефективност и комуникационни стратегии на лидерите“* изследването разглежда лидерството, като „една от специалните техники за управление на проекти, които позволяват на ръководителя на проекта да управлява екипа, заинтересованите страни в проекта и други участници.“ (с. 107). Освен това е направен опит да се представи средата на проекта и връзката между управлението на проекти и лидерството.

Очертани са основните характеристики на лидерството, както и функциите му, свързани с управлението на промяната в проектна среда. Добро впечатление прави авторската преценка за разликата между ръководство и лидерство.

В края на втора глава са направени някои по-важни изводи от представеното в нея изследване.

ТРЕТА ГЛАВА. ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА РОЛЯТА НА КОМУНИКАЦИИТЕ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ

В наименованието на трета глава на дисертационния труд докторантът дава заявка за провеждането на емпирично изследване на поставения проблем. В параграф 3.1. *„Методология на изследването“* М. Нанова представя целта, задачите и хипотезите на проучването. Разкрива се по какъв начин са събрани данните за проучването, както и се посочват методите за събирането им. Методологията откроява и инструментариума за провеждане на проучването, включително по какъв начин данните от него са обработени, представени и анализирани. В емпиричното изследване на тест са подложени три хипотези.

Като инструмент се използва анкетно проучване. Извадката на изследването обхваща 143 респондента. Те са представители на бизнес организации, институции и различни бизнес и обществени среди, които са участници в определени проекти, вкл. като ръководители / лидери на проекти, членове на екипи или заинтересовани страни.

В параграф 3.2 са представени резултатите от извършеното емпирично изследване. При това авторът умело използва богат графичен инструментариум за тяхното визуализиране. На основата му в параграф 3.3 са дефинирани основните изводи, определени от резултатите от проучването. Според тях докторант Нанова подчертава, че и трите поставени в началото на изследването хипотези се потвърждават.

Съдържанието на параграф 3.4 очертава насоките и отправя препоръки за подобряване и усъвършенстване на комуникациите при управлението на проекти.

В края на главата са направени по-важни изводи от емпиричното изследване.

В **заклучението** са представени в обобщен вид изводите от изложеното в съдържанието на отделните структурни части на дисертацията, като е отдаден превес на резултатите от емпиричното изследване и препоръките, формулирани на тяхна основа.

III. Оценка на приносите на дисертационни труд

На основата на представеното в дисертационния труд приемам за авторово достижение определените в справката шест научни приноси. Според мен те **биха** могли да се групират в два аспекта. Първият и вторият са с теоретичен характер, а останалите – с практико – методологичен. При оценката на дисертационното изследване и идентифицираните на негова основа приносни моменти не съм установил наличие на практики на плагиатство. Литературните и информационни източници, послужили за негова основа, са използвани коректно и са надлежно цитирани.

IV. Оценка на автореферата

Представеният от докторант М. Нанова автореферат е в обем от 47 стандартни страници. Той отразява напълно постигнатото в дисертационния труд и съдържа всички необходими за подобна разработка реквизити.

V. Оценка на публикационната дейност на докторанта

В списъка с публикации за участие в процедурата за придобиване на ОНС „доктор“ М. Нанова е посочила общо три разработки: една статия и два научни доклад. Те са свързани с темата на дисертационния труд и отразяват различни негови аспекти. Трите разработки са в съавторство и са публикувани в международни издания.

Това научно творчество считам, че съответства напълно и дори надхвърля количествените и качествените наукометрични показатели за присъждане на ОНС „доктор“.

VI. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки, които да отправя към докторант Нанова. Бих направил обаче една препоръка – да публикува повече самостоятелни научни разработки, такива на английски език в издания с импакт фактор и имакт ранг.

Заклучение

Дисертационният труд, разработен от докторант Милка Нанова, има цялостен и завършен вид. В него са налице важни тероетични и практико – приложни достижения. Демонстриран е самостоятелен изследователски подход към изследвания проблем. В този смисъл, считам че докторант **Милка Нанова** отговаря на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование **3. „Социални, стопански и правни науки“**, професионално направление **3.7 „Администрация и управление“**, научна специалност (докторска програма) **„Администрация и управление (Бизнес администрация)“** и притежава необходимите качества. Предвид това, предлагам на почитаемите членове на Научното жури да подкрепят присъждането на образователна и научна степен „доктор“ на **Милка Христова Нанова** на основание Глава втора от Закона за развитие на академичния състав в Република България.

Дата: 02.08.2024 г.

Гр. София

Изготвил рецензията:

/Проф. д-р Цветан Илиев/